

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 49.

НА ЦЕТИЊУ, У ПОНЕЂЕЉНИК 9. ДЕКЕМБРА (21. СТУДЕНОГА) 1874.

ГОДИНА II. (IV.)

ГЛАС ЦРНОГОРЦА* излази један пут недељом. Старије за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. н. 61; по год. 3; четврт год. н. 1. 50, н. 2. За СРБИЈУ год. н. 7; по г. н. 3. 50.; четврт н. 1. 75, н. 2. За све друге земље год. н. 2. по год. н. 4; четврт год. н. 2. За остале земље се за ред 5 поплаћа. Продавати и све наруџбе шалу се администратора, а доноси уреднику на Цетиње.

ЦЕТИЊЕ, 8. Децембра.

Забављени у потоње вријеме озбиљнијем долађијем пословима, није нам преостало довољно времена да говоримо о стварима што се дешавају око нас у свијету.

За сада ћемо се позавијати мало о обилној Далмацији, и то о њеном најјеснијем барону Родичу, који је у задње вријеме био предмет жестоког напада и куџема с једне, а хвале и обраде с друге стране.

Познато је, да се од некога времена и то често шговарало, да је садашњи најјеснији далматински дас оставку, да ће одступити, да му је оставка прихваћена и омет да није. Недавно су сви гласови опровергнути тијем, да је барона Родича повјерене царско и омет задржало на чему споменуто провинције. По тек се далматински најјеснији повратио са задњег пута из Беча, разнесоме новине вијести, и то овога пута као са свијем удјачу, да барон Родич ипак одступа. Већ се говорило и о његовом напљеднику и то у лицу генерала Јовановића њекад заступника у Босни, а сада војничког бригадира у Дубровнику. На и омет вијест се глас обистинило и г. Родич остаје и даље најјеснији Далмације.

Кад се узме, у којој је околности Родич дошао у Далмацију за најјеснија и како је до данас управљао њоме, онда је разумљиво, зашто се толика важност даје његовом одступању, и толике комбинације чине о узроцима те промјене и могућности, које би могле наступити.

Ми нећемо пратити те све комбинације, јер свјад пошто је изјесно да барон Родич и даље остаје најјеснији Далмације, ивију још много мање вјерљивости.

Од свијех ових гласова једно је подпуно јасно, да бечко министарство није пријатељски расположено према садашњем најјеснијем г. Родичу, а цар да га по сваки начин хоће на најјеснијој столицу у Задру и да му својога повјерљива није ни јаво сумњиво.

Преки томе могли би сто за сада нагађати, на ножа и погодити, зашто се управо нерађају сугласности међу далматинским најјеснијем и бечком владом. Но не само да се радо од тога уздржавало, него би то сада и сумњиван посво био, када влада није пошло за руком извести ту најјеснијем крпу.

Друго је што хоћемо овдје да кажемо. Пројена Родича могла би само из двије побуде потекла: или у интересу саме Далмације, или за љубав изјесне тежње владајуће политике. Могао би се сумњати да је ради првога, јер је влада захтјева Родичеве баш такве природе одбила, као што је на пр. увођење народнога језика и Родич је баш због тога дао оставку. И онда би Далмација пројена најјеснијем свиго на горе дошла, јер би она значила да ће нови најјеснији жртвовати интересе њезине владиној тежњи. Дакле жором би стајати други случај, и у томе оставка Родичеве биће Далмацији без сумње на задовољство, тијем више, што се мора предпоставити, да није могао и даље остати и Родич као најјеснији и влада у својој противности према њему. Може се очекивати, да ће влада живље

и свесрдније излазити на сусрет народнијем жељани и настојавати да се исте испуне, с друге стране, да у томе ножа и само царско посредовање неће изостати. Без тога неби се могао ни разумјети оставка барона Родича и послније његове треће оставке, нити без тога може и по сад ипати изгледа на трајашност, јер народ у Далмацији неће престати тражити своја права, без којих не може ни живити ни напредовати.

Ми смо склонии, да тако схватимо оставку Родичеву, и ако се у томе не вјеримо, ипак разлога радолати се оставку његовом.

Новогдаси „Застава“ од 20. Новембра о. г. има један допис „с пута“ свиједоства садржаја: „Незнам да ли ће вако јавити што о варварству, које се догодило у Темерину 12. пр. н. и које страховито карактерисае моралну поквареност, не само појединца него цијелог становништва темеринског, да не кажемо цијеле народносне стихије тога вјеста.

Ствар је у кратко у оное, колико сам у близине једног вјесту, путујући кроз исто чуо.

Реченог дана дођу у Темерин три Црногорца, херајући до 500 ком. оваца својих, на продају. Како нијесу могли за бољу врсту своје стоке добити жељене цијене, то их и немогоше продати, по су продавали дошње, и тога су дана и продали један дан. У веча погоде се са једним Мађаром становништва темеринског да их пријми на кокак у своју кућу, и погођену своту одна исплате. Овие остану у авлији, а Црногорцима одреди домаћин једну собу за пребивање.

Кад пред зору, у расвјетан, чују Црногорци да су их овце узнекрене, и један од њих погледа кроз прозор свага да њеко мочке (по изгледу сузиче или син долађинов) покушава да пребаци једног овна преко ограда своје у комшинску авлију, у којој очекују њеки други људи, да овна прихвате. Црногорци повиче на донова и овај утече, и он изиђе да види шта је од овца. У тај пар домаћин бјеше већ изишао и отворио кавију од авлије, на коју овце награву на поље, и док је први Црногорац, који већ бјеше у авлију изишао, потражио да недопусти да му се овце распу по сокаку и селу, дотаа домаћин поделе овнијем, који су још у соби облачећи се заостаив, те пеујући им Бога рачкога, почне их ћерати на поље. Ови у томе бјеху већ пошли из авлије на своју рuku и прије времена, јер су они платили што је он искао, да пребие цијелу ноћ у њега. Но домаћин повиче на то још већма, и наједнард полетине са свих страна из сусједства, на врата и преко авлијених ограда, људи оружани батинама, сјекерама, гвозденим вилдма и др. те наврнуше на ова два Црногорца. Ови гледећи да су у опасности, полете натраг у собу, да се дохвати свога оружја те да се бране. Али улетив тамо, не нађоше ништа. Њеко га је већ био склониво одидае, док они бјеху изишли у авлију. Неоста ни ништа но подупрети врата, надијући се да ће им међутејек праскочити трећи друг у помоћ, који је био од оружја свога поново из собе вожа, (јатаган) и дугу вушку, полазећи за овцама.

Али тајави они у собу улетивше и за собом врата падупреше, кад већ бјесна ружа њихових гонјалаца испрну кроз друга врата, те ту настаде ужасна сцена, грозна туча. Два Црногорца без оружја, без вјево кога и гомила свакојаких оружјајем оружани Мађари, и то у простору, гдје једнак Црногорцима неостаде ништа друго до

голим рукама заклањати главе, од туче ударца и убодца.

Трећи Црногорац видјеа да му другова по дуго заостаиве врати се натраг, и видјеа у авлији силне, и свакојако оружане људе, и воји лар-лачу и цаваљинаху унутра, и чув у грдној граји и ларни и гласове својих другова, па досјети се јмду, потрагне јатаган — јер и његова вушка бјеше међу так однеших с вјеста на које ју бјеше оставио, потрача за овцама — те појури у помоћ својим друговима. Мађари видјеа гола хичара у рукама Црногорца, нагну куд који бјежати и распу се сви, остави жртве које хтједоше потућа. Црногорац ушау и собу нави своје другове страховито изврцарене: „мађег бјеху тако равне обхрвале, да је лако на поду у несвјесте, дотик је старији могао још приповједати шта се с њима догодило.

У томе се међутим окупио и остали свијет — сигурно или поштенији или живљубавије, — а бјеше већ и свануло, те упути ове, да пријаву код власти учине. Вели се да су дупски здерав хваљне са једнога од двојице Црногорца, одијели њекојко стотина форината, која су они добили за оне овце што су дан прије тога продали. На одљевици Црногорцима има по вине од двадесет рана, које на главама, које на рукама. Шта је касније било незнам. (Нама је познато, да је пријана унишана код олд. кр. суда, и да се сад уз асистенцију кр. тужиоца води на лицу вјеста истрага, која ће ипак цијелу ствар расвјетлати. Истрага је вако нас увјерила повјерљива безпристрасни и способнији рукама, чини олд. кр. суд показује да према своје позвау у овој ствари свјера правди подинуу сатисфакцију приобити. Што даме дознамо о овој ствари, нећемо пропустити а да најавимо.

Долажемо само још толико, да су ти Црногорци браћа из Рави и Морачи и зову се Заванићии; уз то још да смо чули, да им Темеринци нехтједоше ни за новце дати засије ни храно ни стада стаду им, чега ради они морадосе своје стадо у босијење, за четвртину правне вредности продати, да не изгубе све, као што увало главе не изгубише.

И то у држави — цивилизованој!!! У.)

О овој истој ствари има „Застава“ и уводни чланак, у коме баца црну сјенку на моралну страну и сигурност у угарској држави и назиче овај чин више но варварство и дикљаштво, наповиједку говори: „Ми несукљаво, да у овој специјалном случају неће судови учинити оно, што се од њих захтјеваати може, т. ј. строгој правди и закону дати сатисфакције. Али то још ни близу није у ставу изгладити љогу, која је плаа на морална значај ове државе. Шенсјена изреко о „азијатској стању“ у Угарској добила је овим случајем потврду и — то је главно и значајно. А још је главније, што ће услед тога врло сумњива око погледати обржавани свијет на Угарску, и трговачки кругови страних земаља неће се баш лакојити да у Угарској траже ивијце својој роба, гдје неће сигурни ни роба ни продавац“.

Ми пак од своје стране за сад само можемо рећи то, да нас је овај догађај с њишо браћом кољко изневадио, толико и немало дјернуо; али се омет надмо у правичност угарског суда, да ће ствар безпристрастно испитати и праведној страни дати подпуно задовољшину, а живце поддрћи заслуженој казни.

ДОГАЂАНИ У СВИЈЕТУ.

О одступу Маринковићевог министарства допосе бпоградске новине шведше: Одбор за вјеру на кнежев прјестолни говор допосе давије адресе: адресу већше и кавање. Влада је

bila protivna adresi dešane. Kad su izveštene i pročitane obe pred skupštinom, poslije dosta burne debate usvojila narodna skupština sa veštinom samo od tri glasa adresu odborске кнџине. Сутра дан изјави председник министарства у skupštini, да је министарство продало кнџу о ставку, сматрајући да слабо основан у skupštini већину од три гласа, које је добило при гласању адресе од стране skupštине.

Овдје саопштавамо и једну и другу адресу.

Адреса одборске већине гласи:

I.

„Мало има држава данас, пред којима стоји задатак толико трудан и толико плавичит, као што је задатак наше младе кнџевине.

И што је труднији и плавичитији наш пут, све је потребнија и све природнија искреност, којом се у добри час, као ово сада, народно представништво са својим савјетним владоцем састаје, поздравља и упућује.

Мало је народу, што слуша из уста свога владоца о одличном предустрелу од стране јевропских владоца и државника. Народ очекује, да се нарсе неће порећи ни у старном предустрелу, где се таче јаснога права његова. Очекује то с правом, јер зна, да су и његове тежње сводачне са човјечјим тежњама и правим интересима образованих народа. А Србија је укило и ујетиве вада цијенити осведочене пријатеље своје.

Народна skupština ближи с владом судјеловање Србије у савитетској конференцији и међународном поштаском конгресу. Она бљежи то као доказ, да је и наш народ способан, да као самосталан члан у колу образованог свијета ради за општи бољатак.

Али на жалост из ријечи Ваше свјетлости о путовању у Цариград увиђамо је народна skupština: не само да су данас не заборавањем сик оми слични уговор, које су њевода права народу српскому силни султани заклетвом угрићивали, него да се у Цариграду по воли ратула ни од најсметних и најприроднијих права и дужности наших. Браћа наша по језику и другога наши по историји подижу сваки дан већу тужбу на студену лојалност нашу. Подижу тужбу једнокрпни чланови народа нашега, којима није ујачено ни право слободна човјека, а вако да право народа. Па преко саега тога невидимо, да се је у Цариграду показала бар добра воља, да се уреди овако безправно стање. Шта више, и само најужио питање малог Зворника и Сакара поред толико и тако јасне обвезе цариградске, видимо данас оиће, гдје је је и прве било.

Народ српски, господару, с тешким срцем увиђао је и у овој несуксути осведочену истину, да се у Цариграду ниједа важност уговорних и природних обвеза ослива само на просту силу, и да развитку нашему пријети озбиљна опасност, ако наша дипломатија и у наредак буде олако преровапа ријечима и доброј вољи турских државника.

С тога је народна skupština са великим задовољством саслушала из уста Ваше свјетлости увјерење, колико народ румуњски и његов владапац подижу на добре одношаје са нашим њеженином.

Приближање релативне наше народне силе на савјестну заједничку радку, споразумијевање и обавезење већу братски народима, који имају једнако тежње, једнако интересе и једнако оивности, — то је пут на коме народна skupština с одушевљењем жели да вада гледа свога свјетлога владоца, то је једна народна вољитица, од које народна skupština очекује права благослова и по нарди наш и по оне његове сусјеле, с којима га братски заједничка будућност.

А да се ипаконе на радку целокупна сила народна, да се овој силни ујачи здрав помет, и да се ујаче пометене у све и свакога, да народ српски хоће заједничку у радку, која је основана само на праву, и не на неправди, на увјеренку, а не обману, на слободу, а не паселу. — народна skupština је уређена, да спелу том неча другог јачет, здравјет и стајнијет основа да једина: истинска слободна унутрашњи развитак.

Народна skupština ће доиста, одицајући се племенитој владцима Ваше свјетлости, учинити још ове године предлог о измијени земаљскога устава, те да министарска одговорност небуде само привидна, да вршеће права народног у законодавству буде потпуније обљежево, да устав у опште постане право јачство слободному даљемку народном.

По молбењу народне skupštine воља народна при измијалу основног закона земаљскога вако да се појачи потпуно разбирство и сажостална. С тога skupština очекује од владе Ваше свјетлости, да јој још ове године учини предлог, којима ће се ујачети.

Прва слободна штампе, слобода збора и удруживања и лична безбједност, која изискује изјаче у кривичном закону и поштуку.

Струја слободна духа и јувачкога жртвовања створила је почетком нашега вијека ову земљу. Истин духом и ревнишћу предузети ће, господару, ова друга законодавна skupština свој тешки посао. Доиста, потреба земље тражи нове законе не само у поједини, но у свим струкама. Народна skupština нарочито исискује:

Да са узварајући народна просјетна тако, да доиста спрема народу образовано радничко по свим грађама народног живота.

Да се боље уреди наша војена сила прева њезину задатку и духу народном.

Да буде простје и краће судство и простија управа. А прева тоу.

Подпуна самоуправа општинска.

Да се преобрази и уреди грађански законик прева живото и духу народном.

Да се ујачи што већа самосталност омика, који врше законе, тако, да су у изрицању правдо зависни само од закона. И

да се потпуно одвоји појачица од судства.

У реду овакх преображаја има и таквих, који се не могу извести без катарјалиних напрезања. Народ је, господару, и до сад дјелима показивао своју готовост за жртве на опште добро, само кад увиди првину потребу и усјачишије пољеднице својих жртвепа.

У то име народна ће skupština брижљиво испитати и оцјенити нове изворе, које јој влада Ваше свјетлости предложила буде. Међу тимем изворима народна skupština неће пропустити да испита неке ближе изворе, као што на пр. жупастверска добра, која кад би се разумије уредила, могла би да буду користиве употребљена.

А у исто вршеће народна skupština неће пропустити да обрне пажњу и на друге удаљене изворе, који истичу из народног благостала, као што је унапређење наше земљорадње, зивата, индустрије и трговине, са којима је у тијесној свеви и потреба, да се, колико је у вапем данашњем стању могуће, подигне заштитна бужручница и да се праведнији систем пореза изиаче и узакони.

На овоме озбиљном путу ваћи ће нас Ваша свјетлост вада одушевљене за наредак народни, вада готове на разборито објашњивање, вада непоколебање у искреном казивању својих мисли и вада сретне, што можемо свијетлим образом и ведриј челоу кликнути:

Живко кнез Милан М. Обреновић IV! Живко народ српски!

Адреса оадрске гласи:

II.

„Као представништво народа, друга законодавна skupština сматра за своју вајречу и најдражу дужност, да првом својом ријечу у престолница ваде народа ојерности, љубави и оивности, којима је народ српски права Важа, господару, одушевљен.

Народу је српскому извор за ујачу, извор за спокоество, извор за тврду вјеру и будућност, што зна да је у Вашим свјетлима рукама застава великога Милоша и незаборављеног Михајла, — застава, која је народ српски водила свагда само на пут чести, напредка и слободе.

Са задовољством смо саслушали, да је Ваш свјетлост предмет била одлично важио и даскавог пријема на својим путовањима. Састанци Ваше свјетлости с владоцама, шефовима држава и великим државницима, као и усрљиа пријем, који је Ваш свјетлост ваила у Румунији, без сумње ће доијети добрих пољедница за наше државне интересе. На цијелоје путовању Ваше свјетлости, народ Вае је ирпато најтопајиа желиња својима и са осјећањима задовољства и признателности сазнавао за усрљиа одликавања, којима је дубљени кнез његов продустретан.

Народној је skupštini пријатно, што је на међународној савитетској конференцији у Бечу и на међународном поштаском конгресу у Берну вапа Србија права, да покаже, с коликом усрљишћу тежи да са своје стране доприне, да се важи интереси цивилизације узварајуће.

Народна је skupština посве свјестна омак огромним и живогостружним задатцима, које наша жели држава има да ријешти, па да осигура ци-

роке тежеће народној будућности. Дужност је вапа и прева народу и прева свјетлом владоцу нашему, да најозбиљнију пажњу волонично ријешивању омак питања, која потреба земље ваичава.

С тога гласити ми ћемо ујачи у озбиљно расисујење све оне предлоге, које наш влада Ваше свјетлости по радним струкама управ. подиссе, а и сами ћемо се послужити правом, које наш устав даје, на учинити предлоге, вако да се напаро вајречеће потребе народне.

Народна ће skupština узети у ривитивање и предлоге, који се односе на увећање државних прихода, и поклонити им сву ову пажњу, која такво озбиљно циљање заслужује.

Господару! Народна је skupština тронула бригом Ваше свјетлости, да се народу подиује ујаче нека уставна права. Народна skupština вако, да принаје њезину благодарност на такво доказу истините уставности и народољубља, а ујаче и вајву, да ће она послужити правом, које јој ча. 31. земаљскога устава даје.

Вјерујући господару, да ће преваљостиви Бог у Вас благословиати ому толико ускушанају земљу и овај толико нападени народ српски, — знајући, да у Вас куда оно исто родољубно и племенито срце, које је учинило, да су Обреновићи срећа и понос ове земље, и потпуно убјеђени, да се судбина ове земље не важе раздијети од судбине Ваше, ми из дубљине наших срца кличемо:

Да живи кнез српски Милан М. Обреновић IV. Да живи народ српски!

Бечка заступничка кућа претресала је прошних дана много министарских предлога. Кад се је претресала расправа о врорачуни министарства наставе и богословија, том је приљом словенска опозиција жестоко се тужила с једне стране у њеким покрајинама на германизираније, а у другеј исторјадике владе на италијанизирање. Заступник истријански др Витезић статистичким податцима доказано је, да у Петрић од 260 хил. становника 180 хиљада су Словени, и само 70 хиљада Италијани и друго народности, пак омет су за то све средње школе нешто италијанске, а нешто њевачке.

Њевачке централисте кад немогоше оборити брорач Родича са штејснишћу у Далмацији, употребују сваку згоду да га навадају, и то не само у њиховјем јавним органима, него и у свакој рајсхрети. Тако приљом расправе о троховица за комуникацију у Далмацији, употребе згоду да вајију своју жуч на управу Родичево. У томе се највише одлично познати савождер, бивши министар Гисрка.

У Берлину започела се партија против грофа Арија. Цијело јавно миље обратило је своју пажњу на ток расправе. Међутим сједнице расправе биће неке јавне а неке тајне, будући се морају читати важи документи од великог политичног значења, које се односе на Русију и Француску. Какав ће бити резултат од знамените партије, вако могуће предвидати; једнако се то важе са воуздавање рећи, да од исте зависи оставак или пад Бизмарков.

Д О П И С И.

Из НЕВЕСТИНА (у Херцеговини), 26. Новембра. — Ислање које чине Турци са Хришћанима у владуку невестињскоме тако је, да се већ некоје ваивности не може, и вајачио провадили од куће Респашина, већу којима су омет вајрђи навалици Сулејман-бег и Мухамед-бег са њиховим подручницима, које она не такве послове употребувају и шлаку. Кад би хтјели сва ваа оивисати, која она раде сиротини, био би велик посто и наивисао би се цијела ваица, за то ћу сада само неколико пријера ваести да видито шта чине и вако је јадној сиротини.

Често се десит, да Хришћани купи од Турчина земљу, кућу, или ваку другу ствар и по ваио година држи. Ујачиштут вади ил на пакет, да је узму ваатра, или се јадик или вајрђи Турцима, она је отму необзирјући се ни на царски суд; јер да сирова а одо да се тужи, не само што ју неби право судили, но би ју вако било повратити на док. Тако су баш скоро поуступили са Јованом Свићем из Кркова. Он ју купио био од њих Мили и држао га пуних десет година, пак ју га узеше на правду Бога и сврота не свије да се жив тује.

Има један међу нама озвјерја законик во

имену Салко Форга. Он буде уљавом Ресепаша постављен за поглавцу заштитника код нас. Тај Салко, кад му је год воља, крене са заштитника по околним селима и узима од рије што год хоће, па дијеши са Турцима, а кад му се неби дао, он изнађе и изнајди да што, пак јадника веже, бије, баца у затвор у касбу и кадкад пошље у Мостар, гдје га држи по више мјесеци ни крива ни дужна само на лакше ријечи које му се прилажу. То се је случајо недавно са Петром Јакововићем из села Грабовца, коме је Салко записко чаране, и он их не хтједо дати, па кад је речени Перо мало дана иза тога дошао у касбу невесињску, па сред чаршије скине му Салко гуњ са леђа са ријечима: „То је, влаше, кој гуњ, ја сам га изгубио, па он га ти нашао“. Залуду је Перо говорио да је гуњ његов и да му га врати. Салко залажи га у једног трговца, и тек послје 14 мјесеци поручи Перу, да му пошље двије ове каве, па да гуњ носи, које овај и учини. Но и то не буде доста, него иза тога права здравца Пера, само за то што је говорио како до је Салко учинио, веже га са својим ортацкима и ношље у тамницу у касбу, а отац у Мостар, гдје је шест мјесеци држан као зликовац. Таквијех случајева има више.

Споменути Ресепаша, не само што не даду народу по царском кључу да изабере кодобашу кога народ жели, него ни пољаре за чување жита не може народ поставити, него онога кога они хоће и поставе. А да би заузали они вазда уногријебо пријевари и протуре чојека тако, који се само по крсту зове да је наш, а по дјелина није бољи од Турчина. Тако баш овога лета истече рок кодобаша Луки Ратковићу, кога су они собом најчистији. По цареву закону требало је да се други изабере. Ресепаша учини турски писмено и ставе три чојека у писмо, да народ од те тројице избере кога жели. Међу тох тројицом био је и син првога кодобаше Никола Ратковић. Они то писмо послали су од једног до другог глашара и казивали свакоме која су три имена написана, па кад би који рекао: ја ћу овога и они би показали мјесто у писмену гдје је било написано име Никола Ратковића, и ту у немињу и на пријевари критисе свој мохур. Кад су покупили тако вишину мохура за чојека по њиховој жељи, пошљу писмо у Мостар Мутесарије-паша, са молбом, да је издрати воља за тог и тог чојека. Кроз неко дана дође емаршала од мутесарије, којом се Никола Ратковић поставља и потврђује за кодобашу.

А какав је поштаскак тај наш нови кодобаша, види се из тога, што је исту веће, кад му је стигла емаршала којом се потврђује за невесињског кодобашу, покравом покриваче са двају коња ниже своје куће у Бретачу, и сутра дан су му их селани нанили у кући; трети пак дан учинио је овај једне сироте жене, па и њега му напу закљана у кући. А његов отац обећа селанима, да ће дати дукат оној жени за овај, само да некажу ућувету. И тако неги Никола, који носи назив кодобаше, стоји код своје куће, па кад му дође веће, он поље у крају; а његов отац Лука има његов мохур и у мјесто њега сједи на ућувету те суди неправу народу за 150 мјесечних гроша.

Као што сам прије казао, пољаре који жита чувају у цијелом владуку невесињском не свију селани између себе најчистији него то овако бива. Чим нагне и прољеће, Сулејман-бег Ресепаша, који је главар од свега Невесиња, купује неколико цигана, а пољевата и Турчина, па се двије с њима договори, колико ће му која дати (обично 4—5 дуката), и тако их овда чошља у села ће он коме мјесто одреди. Јадни селани морају бар два пут толико у готовом новцу пољару платити. На Сулејман-бегу ни то није доста, још и овако поступа. Кад му који од главарије селана неби дошао и дошао у вешкиш лијево јатје, добру груду сира, трбушца масла, коју оку неда или што друго, онда дозволе он себи пољара који чува у ономе селу и рече му да иде па ухвати у штеги тога и тога жижар цигла двоје јрвди, па тада да дође и учини га давом; ако ли не би могао то, онда да каже да су га забали и повали његова чошани. Овај по вредби тако ће учинити, а заштите поште брже боље по оног јадника, доведу га и с њим у ас. До који дан пледу га на суд и рекају му: ти си то и то учинио или говорио. Сироза ставе се правдати да нешта ништа за то, али залуду, јер они с њим онет у затвор, па га непуштају док се год нештоде колико ће му дати да га осло-

боду. Њ-који, који неби хтјео дати одкупа, морао би по који мјесец да одлежи и затвору.

За садње немирао ставе народа у невесињском владуку имао би да каже, да су га изазвали слични догађаји, а поближи узрок ово је.

Имаше ућуветље научили су се да сваки час пошљу заштите по кога Хришћанина, да га доведу незана и то често без и једнога трупа кривнице, и што закупници десетине не узимају онолико колико треба, но колико је има по воља. Тако при крају мјесеца Октобра ове године пошља ућувет у Завладо једнога заштитскога команџика, Ибра Голотића по Јована Гутћа. Кад је тако дошво позове Јована да иде у Касабу и извади коноп да свеже Јована. Јован се не даде свежати, него утече. На ово из оближњих села окупи се народ и стану говорити, да се тај зулук већ не може никак трпџи нити ће један више доћи на позив ућувета, док се не пошље један царски чојек, коме ће своје јаде изказати и набројати зулук што га подноси од судника, а нарочито од породице Ресепаша. И тако народ од четири села: Београда, Зомлода, Трусане и Луковца поручи ућувету, да више не могу дозавити у Касабу од њихова зулука, но хоће од царске стране чојека, коме би се тужили па неправде што поднесе. Ућуветље и споменути бегови, предвиђајући да би могло за њих зло испаста ако се одкрију дјела која су починили, пшљу најаро четири чојека, два Хришћанина и два Турчина, међу побуњене селане да их стишају ако буде могуће. Али народ из једнога гласа одговори: хоћемо чојека од царске стране. Споменути изасланици врате се и кажу сас, што је и како је. Онда зулукчари скупе се сви на једно и учине договор, да иду у Мостар, Мутесарије-паша и Селим-паша, команџару херцеговачко војске, да се одметнуо сав невесињски владуку и хоће на на њих ударе, него да брже пошљу нам аскер, који ће ишести на бутонике а ми ћемо тада рећи: то су царски одметници, јер су на цара и његовог људе пушку обрнули. Тако и учини. Али Мутесарије-паша и Селим-паша, увиђајући да би то могло и другачије бити него је ућувет јавио, а можда и бојећи се њега грђега, испошља аскера, него ошрве Мустајбегу Лакишића кајмекав биселскога, који се баш тада бавио у Мостару, и божашу заштитскога са једним јубашом и 17 њанџика, да ту ствар извиде. Речени посланици дођу у Завладо и на њихов позив окупе се селани, који на њихово питање кажу све што је и како је, а највише се потуже на Салка Форту и његово панџуре и Сулејман-бега Ресепаша, што га на тај посао шаље. Споменути врате се у Мостар, а мало дана кашће дођу у Касабу невесињску, и њима придодаше народ са сваке стране, да се тужи на писља. Они им обећавају да ће правдо ствари извидати и криће вазити.

До душе Салка Форту ставили су одла у тамницу и узели на нешт: али речени беговина, као кодобаша у спаван злу, није ништа учинио, па се надамо да га и неће бити ништа, док је њихова великога блага.

Што буде даље јављу нам ако икакво буде могао.

(Ми смо чули за побују у споменутом невесињском владуку и знали о истој ствари писмени извјештај, и како је међу народом дошло мостарски матрополит Проконије, да га умири. У нашем писму туже се много на матрополита. Ако се ствар даље развије настојати ћемо да о сваку добавио подробан извјештај.)

ИЗ ПЬЕВАЉА, 22. Новембра. — Опет сам у стибу да има доставио неколико немилх догађаја, које чине наши догађи Турци јавној јадној браћи Хришћанима.

У прошлу понедељник поље Перо Цијковић из села Голеша у чаршију љеванску на вадар. Недалеко од пазара остави своје коње да попасу док се он врати из чаршије. У путу срете два Турчина гдје му воде коње. Видећи та Перо повиче им: „куда ви Турци водите коње? то су који коњи“. Они му одговоре: „Пролази бре, влаше, ако су био твоји сада су наши!“ Јадик пристаје уз њих говорећи им да му се врати његова мука и нехтједо се оканути. Кад видјеше Турци да се неће оканути, опале на њ у пушка и убију га на мјесту, па пођу право кући у Колашину. Мало кашће нађу њеки путници који се повраћаху из пазара на сред пута жртва Пера, возладу га и ношљу одла да се пријави турској власти у Пьеваљу. Други пак мало даље су-

сретну убице, гдје воде коње, пак се и то пријави суду. Али још до днаас није ништа учиниено, а као да и неће, јер и царев суд мало што може учинати колашинскијем Турцима.

Познато је да је прошло лето у свом нашем крају омаљуо у сирењу, па народ немињући што да даје стоки прегоне их њеки у Србију, а друга у Босну. Колашинци оправали су сав свој вал и владуку пьеваљски и пријепољски и растурили исту на срамоту међу становнике хришћанске. Залуду су исти говорили им, да и сами немају довољно ни за своју стоку, али то не помаже. Па не само да су на слау и, наравно, без плате натурни на на врат, него су још зашрајетили, да ако који команџар пропаде, да исти од своје имамре. Њеки дан дозавило је око стотину кућни домаћина на ућувет да се туже на ово насиље, но их ништа не поможе, јер ни на ућувету одговорише, да треба да прихвате и да тако бива свуда у царској земљи. Говоре да има све стоке око 15,000 коза и оваца а преко 400 говеда.

Како ће бити сада нашему сиромашном народу кад дођу па прољеће Турци да траже свој им чисто по броју? И да ли је могуће да од толике силне стоке нешто не лишне, а нешто зајерони не изију? Али ће бити све узалуд, јер су силни колашински Мумовићи, Мицићи, Раповићи, Каљичи, Пијуди, Усовићи и остала братства, њима ни царска сила не може ништа, акамо да наша спротница, која трпи свако зло од једне и друге стране! —

ЦЕТИЊЕ, 9. Децембра. — Са обичном свечаношћу прослављен је и ове године празник св. Николе, као икедан Његове Свјетлости нашега кнеза и господара. У очи празника била је варош сјајно осветљена, сутра дан држана је свечана литургија и благодареније уз чинодјејствовање преосв. матрополита г. Иларијона, а по свршетку службе божије прилажа је Н. Свјетлосту честињава.

Овом приликом биљежио са задовољством значајне ријечи, које је изговорио Н. Свјетлосту пригодно прилажа честињава од укупног чиновништва, и које јасно показује ими унутарње расположење Савј. владомца проузроковано потовним догађајима. Ово су те ријечи: „Хвала вам на честињавама! Увјерен сам о њавној оданости и љубави. Ја се неселим видети вас срећно и весело; али би наша расположење било веће, да нам сусједи непоступнише оноко нечовично са браћом. Још имају надања, да ће се правди задовољство учинити, а до тада не можемо као обично давати израза особитом весељу и задовољству“.

— Наше комшије Турци не преставу измињавати све нове и нове не истине. Тако ономад пришлео им се, да је војска пригорска нанила на село Туђење више Бара, и они одма — без да извиде да ли је то истина — удаташе закљично нашу владу за тај поступак. Није нам познато да ли их је што одговорено с наше стране, али смо се томе свакоко немињући, што знамо да од тога у самој ствари нема ништа. Ње овет ми се томе ни најмање не чудимо, јер смо већ вицини турскијем маршетуцима. Ако је то пут и изговор да што више војске прикупе на нашој граници, онда се разумије. Али опет имамо прилаже научити, да дотичне паше служе се често такимјем извештајима за своје личне интересе, пошто је познато, да свако кретање војске стоји у свези са бидишњим полица из државне кесе. Да ли је садњи ексцеларски паша од те школе, не знамо.

БРЗОЈАВ „ГЛАСУ ЦРНОГОРЦА“.

Свадар, 21. Децембра.
Јутрос ужасни и жалостни догађај. Гроз западио једну градску побашу, једна дво градскога белега био на табакчилаху, све куће порушио. На пазару сви крокови разлупати, жртва јех и ралсијех преко 200. Све се још незна.

П О В О С Т И.
СРБИЈА. — Скупштина одгодила је своје сједнице до 14. Јануара идуче године. За то ће пријезе ново министарство приправити разне предлоге, који ће бити размешени пред скупштину.

ХРВАТСКА. — Председник хрватског сабора Крстић упутио је позив на чланове сабора, да ће се сабор отворити 20. о. ж. и позива их да дођу у Загреб.

БЕМАЧКА. — У процесу Аренику на коначној расправи предајке државни тужилац донесе и по годишње тежине тамнице.

ШПАНИЈА. — По бројаним гласовима дошло се опет до битке близу Толосо између Карлиста и владине војске. Потоњих су били узбављени изгубилиши 700 људи.

ИНГЛЕШКА. — Влада пристаје на званични молба сјевеорноамеричких савезних држава, да учествује на свјетској изложби, коју приредују у Филаделфији у години 1876.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

АМАНЕТ С НЕБА.

Полећела два виђела
Оба од Бога,
И падоше пред кавалтир
Петра светог.
Један носи златну круну
Цара Душана;
Други носи оштру сабљу
Беза Ивана.
Изазива црногорски
Пред њим господар;
Анђели му предадоше
Тај са неба дар.
Одјекнуше све плашине,
Чу се далеко;
Кнез Никола ове рјечи,
Тад је изреко:
„Ја ћу брину Црну Гору
Соболом Ивана;
А тражићу земље наше,
Земље Душана.
„Онако“ је за влашким,
Паша светиња;
„Онако“ ћу на кол поћу,
Ја са Цетвиња.
„Онако“ се још Косова,
Добро сјећају;
„Онако“ ме браћа моја,
Давно чекају.
Србија ће барјак дићи,
Да ме сусрете;
Састаћемо се на Косову
Мјесту освете.

Цетиве 1874.

Б. П. Некадовић.

ОТВРАМ ПРЕТИЛАТУ НА КЊИГУ:

„РАЧУНИЦА“

за народне школе.

Књига пета.

Преје годину дана изашло су врло четври књиге ове рачунице названом књижаре браће Јовановића. Тим књижарима највише сам био вољан толико народном учитељству олакшати предавање из ового предмета. Да ли сам у томе успео најбоље сведочи то, што је високи школски савет у Карловцима све четври књиге ове рачунице за школске књиге препоручио и што их је усвојио и збор црногорских учитеља на Цетвињу.

По иако се сваки даном по већим српским мјестима отварају 5. и 6. разреда, и до који дан ће се и виша ђевојачка школа у Панчеву и Новом Саду отворити, то сам се рејешао и пету књигу рачунице издати, која би се могла употребити не само у вишим разредима народне, више ђевојачко и учитељске школе, него и у нижим разредима реалне и гимназије.

Садржај је ове књиге овај:

1. Попријетна вјештаства: а) цијели и десетина бројеви и б) обични разломци.
2. Закључак рачуна: а) закључак од једне на мношину б) од мношине на једнину. в)

Уредник и издавач СИМО ПОПОВИЋ.

од мношине на другу мношину, г) промјена знаке и д) сложени закључак рачун.

3. Пројектни рачун.

4. Калкулација (или рачун): а) просто калкулација, б) калкулација калкулација, в) рачун рокова.

5. Односни рачун: а) односи, б) сразјере, в) друштвени правило, г) сјемени рачун и д) верижно правило.

6. Ковани новац и ефекти: а) рачун кованих новца, б) мјеница и в) државни папери и акције.

7. Најважније мјере валуте и новца: а) метарски редостав, б) аустро-угарске мјере, валуте и новца и в) најважније двостране мјере, валуте и новца.

Књига ће изићи више од 5 табака а коштаће 30 новчана н. вр. а за Србију 4 гроша чар. Новци се не морају унапријед слати, само нека се одмах сваки пријави, који је вољан издати ову књигу, да би знао у колико је пријерица штавати даље. Рок израда је до 1. Децембра о. г. Књиге ћу слати сваком скупаљачу рет Наспашине. Скупаљач или једнакосту књигу на дар. Ја се уздам у браћу учитеље и друге правне пријатеље народне школе, да ће се са претплатом одазвати и да ће својски приносути око скупања претплате на ову књигу, јер до њих стоји, да ова књига угледа свијета.

У Панчеву, 18. Октобра 1874.

Сима А. Кововић,

народни учитељ.

ПОЗИВ НА ПРЕТИЛАТУ.

Звонци су дали на прагу а с књига иду и друге збирке поћа. О збиркама вечерима маша се понајвише наш свијет и за књигу; но ако се оће плашито да се ради на да се савишено чита, те да се од читавца има користа — онда се треба испред промислити и утврдити, шта да се чита. Врло је кратко вријеме, које наш народ на читаво може употребити, за то је нужно да бира шта ће читати, те да то своје кратко вријеме што корисније употреби. Из овога изводиш правило: да народ треба за своје кратко вријеме читаво, да бира предмети за то, која га поучавају у стварица од велике, опште, народне користи.

Ја нудим са овим позивом нашем народу једно дјело, које говори о ствари, које је за њега тако рећи на дневном реду — о уставу. Граница у Бавату и дјелом у Тројединци понаорена је и њени су становници уведени у „установка“ живот, а и народ у провинцијалу на од скора и народ у Србији ужива „установка“ — те ово из свика науке о уставу, нека је прочује те да види и знаду: шта је у ствари устав, на ће отуда много што шта моћи протумачити, што их је за вријеме тог великог „установног уживања“ постигло а што долге незнањаху, одкуд долази.

Књига ће носити име:

„СУШТИНИ УСТАВА“.

Два предавања и додаток од Ферд. Ласала.

Сах тај писец (или превалац) говори о том предмету у првом свом предавању овако: „Свако вама то, господо, данас од јутра до јерка говори о уставу. У свика новинама, у свика друштинама, у свика крчмама је непрестано говор о уставу. На опет, кад озбиљно ово питање ставим: шта је суштина, појам устава? бојим се, да ће од свију тих, који тако и то говоре, редак се наћи, који би у ствари био на ово задовољавајућа одговори дати“.

Та два предавања је Ласал држао у Берлину једној грађанској окружној дружини 1862 год. а додаток се састоји из његовог одговора на погрешна умовљања о његовом предавању.

За то баш што је оваје разлагање о уставу у облику предавања и сувише, што је језик јавних прост и језик, за то је то дјело схватљиво разумљиво па и за самог почетника у рачунању књиге. — Дјело је кинне пута издавано, ја сам га по трећем издању превео.

За карактерисање самога писца сво још вешто. Он сак о себи каже на једној мјести ово: „Ја припадам као што сам је познато, господо, ширтај чисте и одлучне демократије“. Велики припадник Хумболд се о Ласалу изражава као о врло ученом човјеку, а генијални јесник Хај-

но је овако писао Фарихагу од Еале: „Мој пријатељ г. Ласал, који ће вам ово писмо предати, то је млад човјек великог умног дара; са најосновнијом ученошћу, најширим знањем, са највећим оштроумљем, које још није јасно видно, са најбогатим даром претстављања спојно је енергичну вољу и вештину у дјелу, која не да чуђења доводи“.

Ставља цијену књизи на 25 нов. н. вр. и позива своје пријатеље и пријатеље народне свјести, да се живно задуку око скупања претплате на ово дјело. Скупаљачима иде свака десета књига на дар. Рок претплати ставаљам до св. Николе, али ће књига и прије изићи, ако се прије рока јави нужни број претплатника. Претплата нека се шаље упутио на мене (као што доле стоји) а за Србију прилаже претплату и уредништво „Рада“ балканска улица број 22 у Београду. — Скупаљаче молим да ми поред новца означе и број својих претплатника.

Молим поштоване наше мјестове да овај позив претплатију.

У Панчеву, 5. Новембра 1874.

Никола Марковић.

Раисова. (Варат).

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Статистика кнежевине Румуније).

Румунија има по званичној изјештају 5,000,000 становника и то прави Румуни. Од овога броја одпада на мушке особе 2,580,000, а на женске особе 2,420,000. Од страшних народности има у Румунији: 247,034 Чилути; 9000 Словени; 5000 Мађари; 300,000 Цигани; 10,000 Грци; 5000 Њемци; 3000 Инглези; 5500 Тураци; 1500 Французи; 300 Италијани и 10,000 Германци. Румунија има даље 62 вароши и варошице у којима живе скупа 950,000 становника, 3030 селских општина са 4,050,000 становника. Букарест има 221,805 становника; Јаш (у Богданској) 90,000 становника; Краљево 22,000 становника. — Са земљорадничког земљишта се има 750,000 породица; са дјелом и уметном индустријом 60,000, а са трговином 32,000 породице. Надничара има у свеу 24,000. У Румунији долазе на 5 милиона становника 2300 чиновника; 4000 професора и учитеља; 200 лекара; 676 хирурга; 100 адвоката; 2200 списатеља и различитих уметника. Адвоката има свега 450.

(Инглешка експедиција на сјеверни пол). Географичко друштво у Лондону даде адмиралу Richarson и Sherard Osborn да с експедицијом Vesey-Hamiltonom начине основу, како ће се путовање развити по времену и по могућности разноврсних околности. До сад је толико већ одређено да ће експедиција ићи Данисовијем трасом и Батинскијем заливом на данске насељене у Дину и у Утерланду. Одатле ће радити како буде најбоље могла. Од та два мјеста од циљовити ће два параброда у Шантово оточије од прилике 81 ступња ширине. Кад допру догле, један ће их остати стално на мјесту а други ће настојати да допру чим даље на сјевер. Овај брод чекати ће, ако би се други брод морно прије вријеме вратити или ако би му требало помоћи. Хоће ли се и трећи брод послати, незна се још, но по свој прилици отаћи ће у Јануару 1876 до оног стања брода, да му доведе, што што му буде требало и да однесе вјести о експедицији. Саа ће експедиција стизати до 100,000 интерлина или вине од милион форинти.

(Срећа ако буде вестина). Капетан Бојтом изумио је некакви особити stroj за напавне. Изумиел купио је сам свој изум две 9. ар. ж. у златну дубљанског. Метнуо је на се изумљени stroj те је на воду у два сата и недељет минута препливао девет нилонских миља. Наплајући лежао је на леђима, весело весело, пушно и пуштао од часа до часа расето. Веде да је stroj особито спретан те би га у погубељи следач морнар могао лако приградити. Ако је овај покус заиста ошанко био, како се приповједа, тад ће изум Бојтоном врло умјачити погубељи морнарског живота.

О Г Л А С.

Дрварска фабрика на Ријени има за продају готовијех шита 20,000 издрсног квалитета.

Ријека, 28. Септембра 1874.

Упутио.

Штампано у државној штампарији.